

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos Centriniam Bankui – EPS@10: Ekonominės ir pinigų sąjungos laimėjimai ir uždaviniai po 10 metų nuo jos sukūrimo

COM(2008) 238 galutinis – SEC(2008) 553

(2009/C 228/23)

2008 m. gegužės 7 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

„Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos Centriniam Bankui – EPS@10: Ekonominės ir pinigų sąjungos laimėjimai ir uždaviniai po 10 metų nuo jos sukūrimo“

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. kovo 5 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto BURANI.

452-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. kovo 24 – 25 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 79 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 17 susilaikius.

1. Santrauka ir išvados

1.1 Šioje nuomonėje EESRK pateikia keletą pastebėjimų dėl Komisijos komunikato, kuriame apžvelgiama per dešimt metų nuo Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) sukūrimo pasiekta pažanga ir nurodomi ateityje mūsų laukiantys iššūkiai. Šis komunikatas parengtas dar prieš įsigalint dabartinei plataus masto krizei. Komitetas kiek galėdamas stengsis išvengti sąsajų su dabartine padėtimi reikšdamas savo nuomonę su Komisijos dokumentu nesusijusiais klausimais. Šiuo metu aktualūs klausimai nagrinėjami kitose nuomonėse.

1.2 Pradiniai lūkesčiai nebuvo visiškai patenkinti: pradiniam EPS etape vyravusį optimizmą prislopino nepalanki ekonominė konjunkтура, t.y. objektyvios ir iš esmės su bendra valiuta nesusijusios sąlygos. Ne visuomet gerai informuota viešoji nuomonė, kuriai kartais įtakos turi nuolatinis nepasitikėjimas Europos Sąjunga, kaltino eurą dėl ekonomikos nuosmukio, kuris iš esmės nesusijęs su valiutos pasikeitimu.

1.3 Vienas neginčijamų Pinigų sąjungos laimėjimų yra tai, kad pinigų politika įtvirtino ilgalaikius infliacijos prognozes, artimas ECB kainų stabilumo apibrėžčiai. Be to, palūkanų normų sumažėjimas paskatino ekonomikos augimą. Finansų rinkų integracija taip pat buvo viena iš aplinkybių leidusių įsiveržti į Europą iš kitur atėjusių krizė.

1.4 Nors euras yra antroji tarptautinė valiuta, Eurogrupė ir ECB neatlieka institucinio vaidmens ekonominėse ir finansinėse

struktūrose: yra įvairių tai paaškinančių priežasčių, tačiau tokia padėtis lėmė tai, kad šiose organizacijose dalyvauja euro zoni priklausančios ir jai nepriklausančios valstybės narės. Jei šioms dviem institucijoms būtų atstovaujama tarptautinėse struktūrose, teoriškai būtų galima užtikrinti geresnę ekonomikos valdymą.

1.5 Vidaus požiūriu, ateities tikslai turi būti siejami su nepatenkinamais pastarųjų dešimties metų rezultatais: tarp EPS valstybių vyrauja infliacijos, darbo sąnaudų skirtumai, vis dar dalinė prekių ir paslaugų rinkos integracija. Pirmojo tikslo reikėtų siekti įgyvendinant nacionalines programas, kuriomis, laikantis Stabilitumo ir augimo pakto tikslų, siekiama rasti vyriausybių ir socialinių partnerių sutarimą. Dėl antrojo tikslo reikėtų atlikti tyrimą, kuriuo būtų nustatytos fizinės integracijos ribos, kurias peržengus integracija tampa nebeįmanoma arba pernelyg daug kainuoja.

1.6 Pasaulio lygiu EPS kyla politinio pobūdžio ir su konkurencija susiję iššūkiai, kuriuos jai teks įveikti įgyvendinant, pirma, biudžeto politikos vidaus programas ir sėkmingiau vykdant struktūrines reformas, antra, stiprinant tarptautinių euro vaidmenį ir galiausiai užtikrinant veiksmingesnę ekonomikos valdymą. Kalbant apie šį pastarąjį aspektą, turi būti atkreiptas dėmesys į viešąsias išlaidas, konkurencingumą ir socialines sistemas, kadangi tai yra trys sritys, kuriose, atsižvelgiant į skirtingą valstybių narių padėtį, sunku numatyti vienodus veiksmus.

1.7 Dėl finansų *valdymo* EESRK labai ragina atlikti išsamią politikos sričių, kurios iki šiol lėmė finansų rinkų tendencijas, persvarstymą: finansų krizė – kilusi dėl antrinės būsto paskolų rinkos krizės, kuriai, savo ruožtu, įtakos turėjo ekonomikos krizė – susijusi su nesaugių produktų pateikimu į rinką. Tokią padėtį lėmusių priežasčių reikėtų ieškoti neteisingame rinkos ekonomikos supratime. Nereikia šios krypties atsisakyti, tačiau akivaizdu, kad reikia nustatyti jos taisykles.

2. Įžanga

2.1 2008 m. gegužės mėn. Komisija paskelbė komunikatą, kuriame pateikiama Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) pirmųjų dešimties metų apžvalga ir pristatomos pagrindinės politinės programos gairės ateinantiems dešimčiai metų ⁽¹⁾. Šis dokumentas paskelbtas leidinio „Europos ekonomika“ ⁽²⁾ antrajame numeryje kartu su nagrinėjamų sričių analitiniu tyrimu (daugiau kaip 300 puslapių). EESRK yra viena iš institucijų, kuriai skirtas komunikatas, ir dėkoja Komisijai už suteiktą galimybę pareikšti savo nuomonę bei tikisi, kad jo pastabos bus įvertintos teisingai, t.y. kaip bandymas konstruktyviai prisidėti prie vystančios diskusijos.

2.2 Analitinis tyrimas yra vertinga papildoma priemonė, padedanti suprasti komunikate nagrinėjamus klausimus ir Komisijos teiginius. Tai ekonometrinis ir finansinis analitinis dokumentas, skirtas tik specialistams. EESRK susipažino su tyrimu ir remiasi juo nagrinėdamas išsamios analizės reikalaujančius klausimus.

2.3 EESRK komentuoja daugelį Komisijos teiginių ta pačia tvarka, kuria jie pateikti komunikate tikėdamasis, kad jo pastabos bus naudingos ir laikomos svariu EESRK atstovaujамų socialinių partnerių indėliu.

3. Komunikatas: istorinis žingsnis

3.1 Dokumento pradžioje nurodoma, kad euras „pasiuntė **labai stiprų politinį signalą** Europos piliečiams ir likusiai pasaulio daliai, kad Europa gali priimti plataus užmojo sprendimus“ ir kad „praėjus dešimčiai metų nuo jo atsiradimo eurą lydi **didžiulė sėkmė**“. Tokie **teiginiai komunikate pateikti netinkamoje vietoje**: teigiamas įvertinimas tiktų kaip išvada pateikiant argumentus, tačiau pateiktas įžangoje duoda visiškai priešingų rezultatų. EESRK iš esmės pritaria šių teiginių turiniui, tačiau norėtų, kad jie būtų pateikti veikiau pabaigoje, o ne įžanginėje dokumento dalyje.

⁽¹⁾ COM(2008) 238 galutinis.

⁽²⁾ Europos ekonomika, 2/2008, EPS@10, Ekonominės ir pinigų sąjungos laimėjimai ir uždaviniai po 10 metų nuo jos sukūrimo, Ekonomikos ir finansinių reikalų generalinis direktoratas.

3.2 Toliau Komisija savo teiginiams suteikia pesimistinį toną ir teigia, kad iki šiol euras „**kai kurių pradinių lūkesčių... nepateisino**“ ir kaip priežastį nurodo pernelyg lėtą produktyvumo augimą, globalizaciją ir gamtinių išteklių trūkumą, klimato kaitą bei gyventojų senėjimą – problemos, kurios „**prisidės prie mūsų valstybių ekonomikos augimo galimybių suvaržymo**“. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tokie teiginiai susiejama – nors tikriausiai Komisija to nesiekė – bendros socialinės ir ekonominės tendencijos ir nepateisinti lūkesčiai dėl euro.

3.2.1 Toliau (7 puslapyje) Komisija apgailestauja, kad „**euras dažnai tampa atpirkimo ožiu**, kaltinamu už prastus ekonomikos rezultatus, kurie iš tikrųjų tokie yra dėl netinkamos valstybių ekonominės politikos“, ir taip teisėtai atskiriamos ekonominės tendencijas ir euro klausimus. Būtų gerokai naudingiau, jei pritariant eurui būtų galima paaiškinti, kad vieninga valiuta – kaip ir dauguma kitų valiutų didesniu arba mažesniu mastu – patiria sunkumų dėl **pasaulinės ekonominės tendencijos, turinčios įtakos pinigų politikai**.

3.2.2 Tik pinigų politika, visų pirma EPS politika, negali išspręsti **integruotų pasaulio rinkų**, kuriose sunkumai iš rinkos į rinką realiu laiku plinta domino efektu, problemų. Per ilgai už Europos ribų esančios rinkos veikė remdamosi pernelyg liberaliu rinkos ekonomikos pagrindu tiek ekonomikos, tiek finansų srityje. Laisvajai rinkai reikia **taisyklių**, nustatančių neperžengiamas ribas ir veiksmingą priežiūrą, kuri užtikrina tų taisyklių laikymąsi: Europa šių dviejų reikalavimų griežtai laikėsi, tačiau tai, deja, nepasakytina apie kitus dalyvius.

4. Svarbiausi pirmo dešimtmečio laimėjimai

4.1 Komisija teisėtai pažymi, kad „**pinigų politika įtvirtino ilgalaikius infliacijos lūkesčius**, artimus ECB kainų stabilumo apibrėžčiai“. Ji pripažįsta, kad infliacija pastaruoju metu išaugo „daugiausia dėl kylančių naftos ir pagrindinių produktų kainų“, tačiau pranašauja, kad „šiems išoriniams sunkumams atlėgus tikimasi, kad bus grįžta prie mažos infliacijos“. Dėl **palūkanų normų** ji mano, kad **griežtesnės kredito sąlygos namų ūkiams ir verslui** yra susijusios su neramumais finansų rinkose ir tačiau ir šioje srityje „bus grįžta prie mažos infliacijos ir įprastesnių paskolų sąlygų – net jei naftos ... kainų kilimo tendencija gali tęstis“.

4.1.1 Dauguma stebėtojų prognozuoja ilgalaikę krizę ir vengia pranašauti, kada ekonomika, visų pirma Vakarų valstybių, ims atsigauti.

4.1.2 Deja, nuolat besikeičiantis pasaulio geopolitinis vaizdas susiaurina ekonomines prognozes iki įprasto keitimosi nuomėmis.

4.1.3 EESRK ypač nori atkreipti dėmesį į vieną konkrečių komunikato aspektą: Komisija apgailestauja, kad infliacija apsunkina sąlygas namų ūkiams ir įmonėms gauti kreditą, tačiau ji **nepamini, kad namų ūkiai yra ne tik kredito naudotojai, bet ir sutaupų turintys asmenys**, kurių investicijos padeda skatinti ekonomikos augimą ir, remiantis naujausiu tyrimu, finansuoti valstybės skolą ir verslą.

4.1.4 Banko indėlių ir vertybinių popierių **palūkanų normos augo lėčiau negu infliacija**: atėmus mokesčius smarkiai sumažėja pajamų perkamoji galia ir kartu nuvertėja investuotas kapitalas: Biržų patirti milžiniški nuostoliai vis dėlto paskatino namų ūkius ieškoti saugesnių investavimo būdų orientuojantis į tradicinius taupomuosius indėlius nepaisant mažų palūkanų ir kapitalo nuvertėjimo..

4.2 EESRK pritaria Komisijai dėl privalumų, kuriuos užtikrino euro įvedimas: Stabilumo ir augimo paktas, reformuotas 2005 m., leido valstybėms narėms priimti pinigų politikos priemones, kuriomis remiamas makroekonominis EPS stabilumas, stiprinantis ekonominę ir rinkos integraciją, leidžiant eurui atlikti „**galingo katalizatoriaus vaidmenį finansų rinkų integracijoje**“. Vis dėlto, šią integraciją, kuri „pagerino euro zonos gebėjimą atsilaikyti nepalankiomis išorinėmis sąlygomis,“ vis dėlto reikėtų aptarti išsamiau.

4.2.1 Nors tiesa, kad EPS leido sukurti stiprią integruotą finansų rinką, kuri daugelyje atskirų nacionalinių rinkų leidžia geriau atsilaikyti prieš neigiamus išorės reiškinis, taip pat būtina atsižvelgti į tai, kad EPS integracija taip pat reiškia glaudžius, sudėtingus **ryšius su pasaulio rinkomis**. Komisija nurodo, kad „euro zona yra apsaugota nuo blogiausių dabartinių pasaulio finansų rinkų neramumų“, tačiau šie neramumai, visų pirma antrinių būsto paskolų srityje, buvo importuoti iš išorės ir yra susiję su padėtimi, kuri neturi nieko bendra su EPS.

4.2.2 Atsižvelgiant į tai, svarbus tampa toliau komunikuoti keliamas Komisijos klausimas dėl **Eurogrupės išorės įtakos ne tik ekonomikos valdymui, bet ir institucijoms, reguliuojančioms finansų rinkas, didinimo**. Krizę antrinių būsto paskolų rinkoje sukėlė netinkama kreditavimo praktika ir abejotinos vertybinių popierių sistemos. Kai kurios iš jų Europoje netaikomos, todėl atrodo pagrįsta klausti, ar buvo galima išvengti žalos arba ją sumažinti, jei **Eurogrupė (arba ECB) dalyvautų tarptautinėse ekonomikos ir finansų organizacijose**.

4.2.3 Šią nuostatą patvirtina ir valstybės skiriamos paramos priemonės bei didžiųjų JAV finansinių grupių, turinčių padalinius Europoje, bankrotai, kurie kelia jautrius konkurencijos ir priežiūros klausimus. Tuo įsitikinęs ne tik Komitetas. Komisija taip pat apgailestauja, kad „tvirto balso tarptautiniuose forumuose neturėjimas... euro zonai brangiai kainuoja,“ tačiau ji nenurodo ir visiškai nekomentuoja, kiek daug – arba kiek mažai – Taryba yra padariusi, kad **Europa įgytų šį „stiprų balsą“**.

4.3 Nebūtina minėti, kad EPS „davė daug naudos valstybėms narėms, siekiančioms sumažinti atotrūkį“: Ne čia reikia šį klausimą nagrinėti. Jį Komisija jau aptarė ankstesniame komunikate ⁽¹⁾, dėl kurio EESRK yra pateikęs savo nuomonę ⁽²⁾.

4.4 Euras „**įsitvirtino kaip antra tarptautinė pasaulio valiuta**“ ir sudaro ketvirtadalį pasaulio rezervų. Euro zonos bankų paskolos išorės naudoms gavėjams siekia iki 36 proc. visų paskolų, lyginant su 45 proc. suteiktų JAV bankų. Vis dėlto negalima tik džiaugtis šiais pasiekimais: euro reikšmė, kuri anot visų prognozių turi didėti, turėtų tapti **apčiuopiamais rezultatais ir nauda**, visų pirma turint omenyje **naftos kainas**. Priklausymas nuo šio energijos šaltinio yra vienas iš euro zonos valstybių, kai kuriose iš jų labai didelis, ekonomikos stabdis. Kainų svyravimai priklauso ne tik nuo gamintojo šalių monopolistinės politikos. Juos taip pat lemia dolerio, kuris šiuo metu nėra stabili valiuta, spekuliacijos ir svyravimai. Mes turėtume pradėti svarstyti strategiją **skelbti naftos kainas eurais**, bent jau vykdant operacijas EPS valstybėse. Vis dėlto šis žingsnis bus neišvengiamai susijęs su sunkumais ir bet kuriuo atveju turėtų būti vertinamas atsargiai. Bet kuriuo atveju jo sėkmė priklausys ne tik nuo euro padėties, bet ir visos Europos derybinės pozicijos.

⁽¹⁾ Žr. Komisijos komunikatą ES ekonomika: 2006 m. apžvalga, Euro zonos stiprinimas: pagrindiniai politiniai prioritetai, COM(2006) 714 galutinis.

⁽²⁾ Žr. OL C 10 2008 m. sausio 15 d. EESRK nuomonę dėl ES ekonomikos: 2006 m. apžvalga, Euro zonos stiprinimas: pagrindiniai politiniai prioritetai. 88.

4.5 Galiausiai Komisija nagrinėja **ekonomikos valdymo**, kuri leidžia užtikrinti Eurogrupės veiklą, klausimą. Sudarius galimybę turėti nuolatinį pirmininką šios grupės veikla tapo veiksmingesnė. Vis dėlto vidaus valdymas yra nepakankamas, kad būtų užtikrintas euro stabilumas ir reikšmė: ankstesnėse pastabose pabrėžiamas „išorės valdymo“ poreikis, kuris galimas tik tada (žr. prieš tai punktus 4.2.2 ir 4.4), jei **Eurogrupė ir ECB atliktų institucinį vaidmenį tarptautinėse organizacijose**, ypač Tarptautiniame valiutos fonde. Nepriimtina, kad vienai valiutai atstovaujančios institucijos apskritai neturi balso teisės.

5. Neįgyvendinti EPS uždaviniai

5.1 EPS zonos ekonomika, kaip ir JAV bei EPS nepriklausančių Europos valstybių ekonomika patiria nuosmukį. Tokia padėtis būdinga visoms Vakarų valstybėms ir būtų klaidinga ją tiesiogiai arba netiesiogiai sieti su euro įtaka. Vis dėlto po išsamesnės analizės aiškėja, kad „**valstybėse buvo didelių ir ilgalaikių infliacijos ir vieneto darbo sąnaudų skirtumų**“. Aiškinama ši reiškinį Komisija pamini šiandien jau gerai žinomas priežastis: kainų ir atlyginimų neproporcingumas, menki laimėjimai struktūrinių reformų srityje, ribota rinkos integracija ir nepakankamai tobula tarpvalstybių paslaugų sistema.

5.1.1 EESRK mano, kad veiklos perspektyvos kiekvienoje iš sričių labiausiai priklauso nuo valstybių narių ir jų socialinių partnerių. Tuo pat metu jis ragina Komisiją atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, **ar ilgalaikėje perspektyvoje bus įmanoma įgyvendinti prekių ir paslaugų rinkų integraciją** tiek euro zonoje, tiek ir visoje Bendrijoje. Be esminių principų integracija turi ir jai būdingas **natūralias ribas**, kurių niekada negalima peržengti: nepaisant būtinų pastangų suderinti arba pašalinti konkurencijos arba teisines kliūtis, visuomet išliks socialinių sąlygų, mokesčių, darbo rinkų ir kalbos skirtumų, kurių pašalinti neįmanoma.

5.1.2 Minėtos studijos tikslas turėtų būti nukreipti Komisijos ir valstybių narių pastangas apibrėžti politiką, pagrįstą **nuolatinio derinimo išlaidų ir naudos vertinimu**, kadangi įgyvendinant tikslus negalima apsiriboti tik vidaus rinkos sukūrimu ir konkurencingumu. Būtina atsižvelgti į ekonomines ir socialines pasekmes įvairiose šalyse ir gebėjimą prie jų prisitaikyti.

5.2 Be infliacijos, pinigų politika turi **tik netiesioginę** įtaką kitiems veiksniams, kurie lemia lėtą ekonomikos augimą, ir bet

kuriuo atveju jie yra už Euro grupės kompetencijos ribų. Todėl EESRK mano, kad nebūtų teisinga kaltinti eurą dėl **ekonominės padėties, kuri bendra euro zonai ir kitoms šalims**: be to, nė vienoje iš šių šalių visuomenė nekaltina nacionalinės valiutos, tuo tarpu euro zonoje didžioji visuomenės dalis šių kaltę sieja su bendra valiuta.

5.3 Apskritai esant geram ir optimistiniam vertinimui susirūpinimą kelia vienas Komisijos teiginys⁽¹⁾: „be to, kad kitą dešimtmetį EPS turės įgyvendinti pradinis lūkesčius, politikos darbotvarkėje atsispindės ir **iškilę nauji pasauliniai uždaviniai, kurie dar labiau išryškins pirmiau išvardytus EPS trūkumus**“. Atrodo, kad tikrasis klausimas yra ne „EPS trūkumai“, bet euro zonos šalių konkurencingumo iššūkiai: poreikis atsakyti nuosmukį patiriančių pramonės šakų, moksliniai tyrimai, naujovės ir žmoniškieji išteklių bei didėjančios maisto produktų, energijos ir žaliavų (tam tikru mastu) pagrindinių kainos ir visa tai vyksta klimato kaitos visuomenės senėjimo ir imigracijos kontekste. Todėl šis klausimas visų pirma yra ekonominis ir socialinis.

5.3.1 Dėl šių veiksnių, kaip teigia Komisija, **„kils ypač sunkių politinių uždavinių euro zonai“**. Nors ir sutikdamas su Komisijos analize, EESRK šį teiginį aiškina taip, tarsi minėti sunkumai, turėję įtakos EPS politikai, turėtų būti sprendžiami Bendrijos, o ne Eurogrupės lygmeniu. Kitaip tariant, politikos priemonės, kurias būtina įgyvendinti, turi būti „europinės“, tuo tarpu Eurogrupės kompetencija turėtų apsiriboti tiesioginiais (ir koordinuotais) veiksmais ir tik su euru susijusiais pinigų politikos klausimais.

6. Politikos darbotvarkė antram dešimtmečiui

6.1 Apibūdinant darbotvarkę Komisijos dokumente nurodoma, kad „pirmojo dešimtmečio EPS patirtis, nors apskritai ... sėkminga, atskleidė nemažai trūkumų, kuriuos būtina šalinti“. Būtina ne tik **konsoliduoti makroekonominį stabilumą**, bet ir didinti „potencialų augimą“ ir „didinti piliečių gerovę“, apsaugoti euro zonos ir pasaulio ekonomikos interesus bei „užtikrinti gebėjimą sklandžiai prisitaikyti“ EPS plečiantis ir priimant naujas nares.

⁽¹⁾ EPS@10: Ekonominės ir pinigų sąjungos laimėjimai ir uždaviniai po 10 metų nuo jos sukūrimo, skyrius EPS uždaviniai ir naujos pasaulinės tendencijos, penktosios pastraipos pabaiga, COM(2008) 238 galutinis.

6.2 Siekiant šių tikslų Komisija siūlo **trijų ramsčių** darbotvarkę:

— **vidaus politikos darbotvarkė:** apima didesnę pinigų politikos koordinavimą ir priežiūrą bei geresnę struktūrinės reformos integravimą į bendrą EPS politikos koordinavimą;

— **užsienio politikos darbotvarkė:** valdant pasaulinę ekonomiką stiprinti euro zonos vaidmenį;

— **ekonomikos valdymas,** būtinas abiemis darbotvarkėms įgyvendinti.

6.3 Dėl **vidaus politikos** iš esmės nenurodyta jokių naujų principų, o tik dar kartą pakartoti gero valdymo principai, kurie buvo ne kartą minimi jau anksčiau, t. y.: viešųjų finansų tvarumas ir jų gerinimas racionaliau panaudojant išlaidas ir mokesčių lėšas nukreipiant jas į veiklą, skatinančią augimą ir konkurencingumą. Be to, komunikate teigiama, kad „**priežiūrą reikia išplėsti ir... taikyti dar ir makroekonominėi pusiausvyrai atkurti**“, t. y. panaikinti einamosios sąskaitos deficitą ir infliacijos skirtumus. Komisija pabrėžia, kad integracija, ypač finansų rinkų srityje, padėjo konsoliduoti EPS, tačiau, jei ją vykdančioms nebūtų taikomos tinkamos politikos priemonės, skirtumai tarp dalyvaujančių valstybių taptų dar ryškesni.

6.3.1 EESRK gali tik pritarti šiai analizei, tačiau pabrėžia, kad reikia atsargiai vertinti tokią padėtį arba, kitaip tariant, mano, kad būtina atsivėlgti į sunkumus, kai reikia suderinti principų nustatymą ir praktines jų įgyvendinimo galimybes.

6.3.2 **Viešosios išlaidos** yra vienas svarbiausių veiksnių: Komisija siūlo numatyti „gerai apgalvotas išlaidų taisykles, kurios sudarytų sąlygas automatiniais fiskaliniams stabilizatoriams veikti SAP ribose ir tuo pačiu metu suderintų viešųjų išlaidų sudėtį su struktūriniais ir cikliškais ekonomikos poreikiais“. Tokią rekomendaciją sudėtinga įgyvendinti sunkumų laikotarpiais, kurių trukmės neįmanoma numatyti. **Infliacijos spaudimas** turi didelės įtakos pajamų paskirstymui, atlyginimams ir investicijoms ir pagaliau **konkurencingumui bei socialinėms sistemoms**, tačiau jų apimtį įvairiose EPS valstybėse skiriasi. Pirminio deficito struktūra įvairiose šalyse yra skirtinga, prekybos balansą vis labiau veikia didesnės arba mažesnės energijos išlaidos, o pensijų sistemose esama didelių struktūrinių

skirtumų, kuriuos sunku išlyginti esant normaliai padėčiai ir dar sunkiau, jei padėtis yra bloga.

6.3.3 Esant tokiai padėčiai, **konvergencija**, kurios siekiama, turėtų būti laikoma **vidutinės trukmės ar ilgalaikiu tikslu**. EESRK visiškai pritaria kad „**priežiūrą reikia išplėsti ir... taikyti... makroekonominėi pusiausvyrai atkurti**“ pasitelkiant esamas priemones, tačiau įspėja, kad jos neturėtų būti siejamos su viltimi, kad užtikrins veiksmingumą per trumpą laiką.

6.3.4 Dėl **euro zonos valstybių kandidačių** Komisija ketina vykdyti atidesnę jų ekonominio vystymosi, ypač valstybių, kurios dalyvauja Valiutų kurso keitimo mechanizmo (VKM II) sistemoje, priežiūrą. Šiuo požiūriu taip pat nesistengiama ieškoti naujovių, o paprasčiausiai padidinti esamų mechanizmų veiksmingumą. Turi būti aiškiai susitarta dėl vieno dalyko: jei valstybė atitinka kriterijus stoti į EPS, šis stojimas jai tampa privalomas – to reikalaujama pagal stojimo sutartį. Tačiau šių kriterijų atitikimo siekį gali kuri laiką užvilkti dabartinė krizė. Įgyvendinant pagrindinį tikslą – visoje Europoje įvesti bendrą valiutą – reikėtų laikytis tam tikro lankstumo šiuos kriterijus nustatant ir juos atnaujinant.

6.3.5 Dėl **produktų, paslaugų ir darbo rinkos integracijos** Komisija nurodo reguliavimo kliūtis ir nevienodą valstybių pasiekimą pažangą. Tačiau šie aspektai nėra būdingi EPS zonai ir turėtų būti vertinami platesniame ES kontekste. Kaip minėta 5.1.1 punkte, integracijai būdingos natūralios ribos ir **kiti veiksniai, kuriuos lemia šalių ekonominiai ir socialiniai ypatumai**: šias ribas reikia įvertinti kiekvienu atveju atskirai ir, prireikus, į jas atsivėlgti.

6.3.6 Dėl **finansinių rinkų** komunikate teigiama, kad „euro zona gali gauti palyginti didelės naudos iš ES finansinės integracijos skatinimo“, tačiau „reikia tolesnių pastangų, kad būtų sustiprintas euro zonos finansų rinkų veiksmingumas ir likvidumas“. EESRK pažymi, kad ECB politika šioje srityje yra pavyzdinė ir leidžia tikėtis, kad bus galima pasipriešinti sunkioms krizėms, kaip būdavo iki šiol. JAV krizės pasekmės galėjo būti žymiai blogesnės, jei jų nebūtų sušvelninusi **rinkų stiprumą ir likvidumą apsauganti politika**. Kol bus pateikta išsamesnė informacija, kurios rinka ir viešoji nuomonė turi teisę reikalauti, EESRK kol kas norėtų susilaikyti nuo kaltinimų priežiūros struktūroms, kurios, veikiausiai, nenumatė daugelio didelių institucijų žlugimo ir neužkirto jam kelio.

6.3.6.1 Remdamasis tuo, kas išdėstyta ankstesniame punkte, EESRK pažymi, kad JAV krizę lemia rinka, kurios taisyklės ir priežiūra nebuvo pakankami. Paradoksalu, kad **puikiai veikianti laisvosios rinkos ekonomika, krizės akivaizdoje turėjo kryptis pagalbos į valdžios institucijas** ir prašyti valstybės pagalbos bei jos likvidumą didinančių nemažų lėšų pervedimo. Tai buvo smūgis ne tik ekonomikai, nacionaliniam biudžetui ir Amerikos gyventojams, bet visų pirma sistemos patikimumui.

6.4 Dėl **užsienio politikos** Komisija nustato darbotvarkę, kuria siekiam **stiprinti euro zonos tarptautinį vaidmenį** įgyvendinant strategiją, „atitinkančią tarptautinį jos valiutos statusą“. Be to, Komisija dar kartą pakartoja jau ne kartą anksčiau išsakytą raginimą, kad euro zona „**turi vienu balsu kalbėti**“ visuose tarptautiniuose valiutos forumuose. EESRK dar kartą išreiškia savo didelę paramą šiai darbotvarkei ir mano, jog tai, kad euro priežiūros valdymo institucijos neatstovaujamos pasaulinėse finansų institucijose yra **nepriimtina** ne tik jų veiklos, bet ir visų pirma politiniu požiūriu.

6.4.1 Komisija mini pasipriešinimą „kitų šalių“, kurios, jos manymu, nepagrįstai mano, kad „ES ir euro zona yra pernelyg gausiai atstovaujamos tarptautinėse organizacijose (ir vietų skaičiumi, ir balsavimo teisėmis)“. Turima negausi ir nenoriai teikiama informacija leidžia manyti, kad iš tiesų esama tokio pasipriešinimo ir kad ES valstybių, kurios yra EPS narės ir kurios jai nepriklauso, spaudimas dėl didesnio atstovavimo nėra nei pagrįstas, nei koordinuotas. **Eurogrupė turėtų ryžtingiau reikšti savo nuomonę, kalbėti vienu balsu, ir tai visų pirma daryti Taryboje.**

6.4.2 EESRK mano, kad siekiant sušvelninti ES nepriklausančių valstybių pasipriešinimą EPS narės galėtų imtis **veiksmo, kuris turėtų didelę simbolinę reikšmę**: šios valstybės galėtų **atsisakyti** ne savo vietų, bet savo teisės balsuoti atskirai. Tai būtų logiškas sprendimas, kadangi euras yra valiuta, kurią prižiūri vienintelė institucija, taigi **šiai institucijai turėtų būti suteikta išskirtinė teisė balsuoti**. Socialiniams partneriams turi būti taip pat suteikta informacija šiuo klausimu. Nenorą suteikti informaciją lemia jautrūs politiniai klausimai, tačiau tylėjimas ir skaidrumo stoka nepadedą užtikrinti palankesnio Europos ir juo labiau euro vertinimo.

6.5 Komisijos komunikatas baigiamas turinio ir prasmės požiūriu labiausiai centruota dalimi. Joje aptariamas **EPS valdymas**. Šioje dalyje skatinamas „aktyvus visų valstybių narių dalyvavimas ECOFIN taryboje“ ekonominės politikos srityje, dažnesnis EPS klausimų įtraukimas ir raginama „siekti nuoseklesnio požiūrio“ sektoriuose, kurie atitinka ECOFIN kompetenciją, t.y. makroekonominės politikos, finansų rinkų ir mokesčių srityse.

6.5.1 Dėl tokio požiūrio nekyla jokių komentarų. Jam galima tik pritarti. Vis dėlto EESRK pažymi, kad ECOFIN Tarybos sprendimuose EPS labai retai minima kaip sritis, dėl kurios tiesiogiai arba netiesiogiai priimami sprendimai. Ekonominė ir pinigų politika glaudžiai tarpusavyje susijusios: euras nėra vienintelė ES valiuta, tačiau pati svarbiausia ne tik todėl, kad tai yra didžiosios valstybių grupės valiuta, bet ir turint omenyje kitų valstybių įstojimo į ES perspektyvą.

6.5.2 Komisija vaidina pagrindinį vaidmenį *valdant* EPS: ji ne tik suteikia veiksmingą paramą užtikrinant gerą jos veikimą, bet ir garantuoja biudžeto bei makroekonominę priežiūrą. Komisija ketina aktyviau dirbti ir užtikrinti didesnę savo veiklos veiksmingumą bei sieks aktyviau dalyvauti tarptautiniuose forumuose. Šie uždaviniai bus išplėtoti ir veiksmingiau įgyvendinami priėmus **naują sutartį**, kuri leis Komisijai „**priimti priemones**“ EPS valstybėms narėms taikomas biudžeto disciplinos srityje ir nustatyti ekonominės politikos gaires bei kuria remiantis Komisijai pavedama kontrolė ir priežiūra. Be to, naujosios sutarties 121 straipsnyje nurodoma, kad Komisija gali „įspėti“ valstybę narę, jei ši nesilaiko pagrindinių gairių.

6.5.3 EESRK pritaria Komisijos sumanymui ir tikisi, kad priėmus naują sutartį ji galės veiksmingiau ir vykdant jai deramus įgaliojimus atlikti jai numatytus tiek įprastus, tiek ir naujus uždavinius. Vis dėlto Komitetas labai tikisi, kad visos ekonomikos ir finansų valdymo institucijos pasimokys iš JAV antrinės būsto paskolų krizės ir priims sprendimą **iš esmės persvarstyti politikos priemones, kuriomis iki šiol buvo remiamasi orientuojant finansų rinkų veiklą.**

6.5.4 JAV įvykiai lėmė **sistemingą krizę** visame pasaulyje. Ji smarkiai paveikė Europą ir negalima atmesti naujų sukrėtimų galimybių. Analizuoti krizę būtų labai naudinga derinant makroekonominį požiūrį ir **istorinę analizę atsižvelgiant į mikroekonominį aspektą**, kadangi laikantis tokio dviejopo požiūrio būtų galima nustatyti jau seniai glūdėjusias galias šio reiškinio priežastis.

6.5.5 JAV visuomet buvo suteikiamos **100 proc. nekilnojamo turto vertės prilygstančios hipotekos paskolos**, o vertė sparčiai auga kartu su tuo susijusiomis išlaidomis. Europoje dar prieš keletą dešimtmečių padėtis buvo priešinga: dauguma valstybių elgėsi atsargiai ir daugeliu atvejų laikėsi bankų padiktuočių taisyklių, pagal kurias kreditas buvo suteikiamas nustatant **70–80 proc. ribą**. To priežastis aiški – nekilnojamojo turto kaina gali kristi ir sumažinti bendrą įkeisto turto vertę.

6.5.6 Vykstant rinkos liberalizavimui ir ypač dėl su ja susijusios konkurencijos Europoje taip pat buvo atsisakyta „70 proc. taisyklės“ ir kol kas dėl to didesnių sunkumų nekilo. Vis dėlto **„100 proc. taisyklė“ rizikos ribojimo ir rinkos etikos požiūriu nėra gera.** „Lengvai prieinamo kreditavimo“ sistema skatina žmones įsigyti nekilnojamą turtą. Kilus krizei, „pažeidžiami“ skolininkai nebemoka įmokų ir tai lemia **bendrą įsiskolinimą.** Kreditorius savo ruožtu įgyja įkeistą turtą, kurio vertė dažnai nesiekia suteiktos paskolos dydžio ir nusprendžia jį parduoti, tačiau į rinką patekęs nekilnojamas turtas dar labiau sustiprina neigiamą rinkos tendenciją.

6.5.7 **Sąsaja tarp ekonominės krizės ir nekilnojamo turto rinkos yra akivaizdi,** tačiau jei pakeitimas vertybiniais popieriais, „paketai“ ir „antrinės hipotekos paskolos“ tampa priimtina veikla, **ji plinta visoje finansų rinkoje ir sukelia** savo mastu precedento neturinčią **„sistemine“ krizę.** Toliau pagrįstai baiminamasi, kad tai dar ne pabaiga: aukštas namų ūkių įsiskolinimo lygis, susijęs su vartojimo kreditais ir naudojimusi kredito kortelėmis, kelia susirūpinimą, kad gali sprogti kitas neprognozuojamo dydžio „burbulas“.

6.5.8 Pagrindinės politinės ir finansų institucijos Europoje padarė viską, ką galėjo, kad būtų išvengta dar didesnių sunkumų, **suteikdamos likvidumą užtikrinančias grynųjų pinigų injekcijas ir perimdamos finansų institucijas.** Esant krizei būtina **valstybės pagalba,** todėl tokia padėtis prieštarauja, laisvos rinkos ekonomikos principams, pagal kuriuos nėra taisyklių ir mažai kontrolės.

6.5.9 Šiandien svarbu ne tik skubiai spręsti šiuo metu kylančias problemas, bet ir **ištirti gilią krizės priežastis.** Būtina nustatyti aiškias būsto paskolų suteikimo ir naudojimosi kredito kortelėmis taisykles, užtikrinti veiksmingesnę priežiūros sistemą, kuri būtų taikoma labai įvairiam ir neskaidriam „nebankiniam“ sektoriui, ir atlikti vertinimą dėl to, ar teisinga leisti vertybinių popierių rinkoje didelį kiekį neskaidrių produktų, dėl kurių pobūdžio ir patikimumo net ekspertai neturi vienos nuomonės. Siūloma ne atsisakyti rinkos ekonomikos, o veikiau pasinaudoti proga nustatyti jai taikomas taisykles.

Briuselis, 2009 m. kovo 24 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI